

Pohjois-Savon laaja hyvinvointikertomus- ja suunnitelma 2021-2025 OSA1: Hyvinvointikertomus

27.4.2021

Säde Rytönen

sade.rytonen@kuh.fi

Hyvinvointikoordinaattori

PSSH

Terveydenhuoltolaki 12§

12 §

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kunnassa

Kunnan on **seurattava asukkaittensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin** sekä kunnan palveluissa **toteutettuja toimenpiteitä**, joilla vastataan kuntalaisten hyvinvointitarpeisiin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä **on raportoitava valtuustolle vuosittain**, minkä lisäksi valtuustolle on **kerran valtuustokaudessa valmistettava laajempi hyvinvointikertomus....**

Jatkuu, mutta ensin asiaa hyvinvointikertomuksesta

K
E
R
T
O
M
U
S

SEURATTAVA

- > *asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia*
- > *niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin*
- > *palveluissa toteutettuja toimenpiteitä*

Lähde: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Terveydenhuoltolaki 12§ jatkuu...

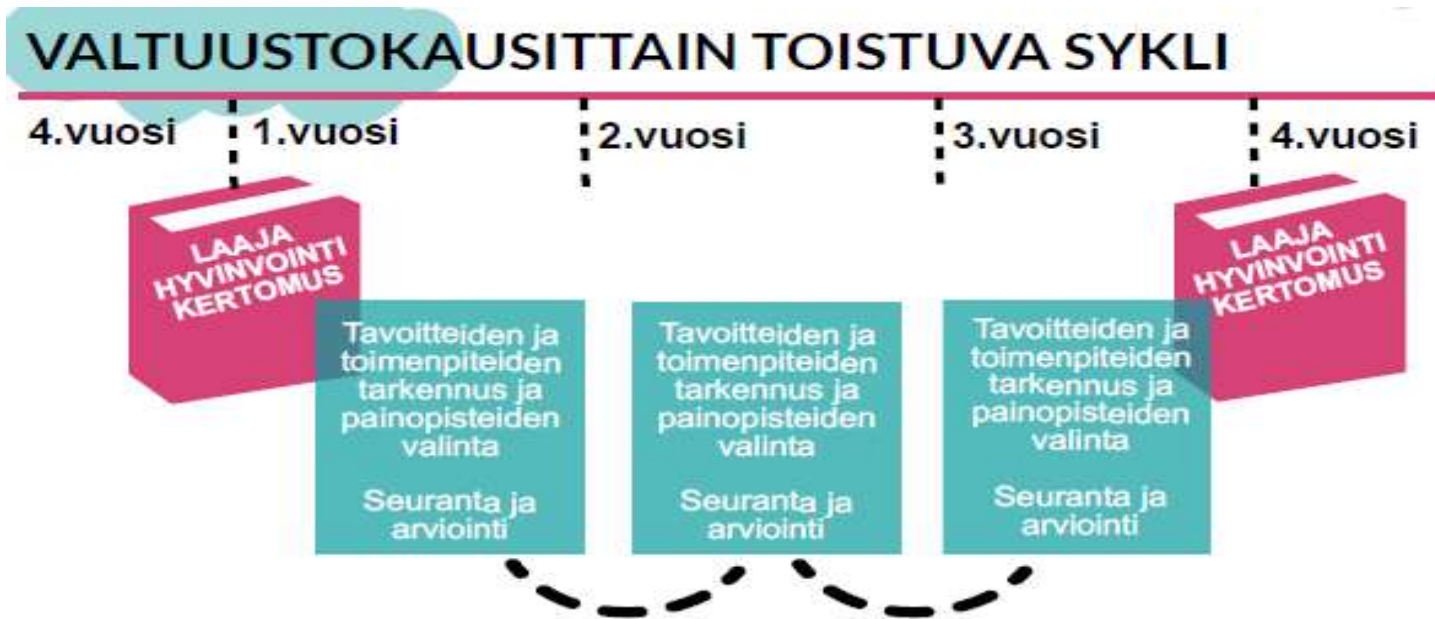
S U U N N I T E L M A

....

Kunnan on **strategisessa suunnittelussaan asetettava paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuvat terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet**, määriteltävä niitä tukevat **toimenpiteet** ja käytettävä näiden **perustana** kuntakohtaisia hyvinvointi- ja terveyssoittimia.

Kunnan on nimettävä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen vastuutahot. **Kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä** terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Lisäksi kunnan on tehtävä yhteistyötä muiden kunnassa toimivien julkisten tahojen sekä yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Jos **sosiaali- ja terveydenhuolto** on järjestetty useamman kunnan yhteistoimintana, yhteistoiminta-alueen on osallistuttava asiantuntijana eri toimialojen väliseen **yhteistyöhön** sekä sosiaalisten ja terveysvaikutusten arviointiin alueen kunnissa.

Kerran valtuustokaudessa tehdään laaja hyvinvointikertomus- ja suunnitelma = hyvinvointikertomus; edellisen valtuustokauden ajalta hyvinvoinnin nykytilan kuvaus ja mitä tehty hyten eteen (vanha valtuusto hyväksyy) ja hyvinvointisuunnitelma; suunnitelma hyvinvointivajeiden korjaamiseksi seuraavalle valtuustokaudelle (=tavoitteet, menetelmät, mittarit, vastuut) jonka hyväksyy uusi valtuusto

Kerran vuodessa tehdään vuosiraportti (-> tilinpäätökseen) = miten hyvinvointitavoitteissa on edetty tilastojen valossa, mitä on tehty hyvinvointitavoitteiden edistämiseksi. Tarvittaessa tarkennetaan hyvinvointitavoitteita ja toimenpiteitä

Mikä on hyvinvointikertomus ja -suunnitelma (hvk)

Tiivis asiakirja, jonka laativat eri hallinnonalojen asiantuntijat yhdessä (myös järjestöt, srk, yritykset, kokemuksellinen tieto) ja se koostuu seuraavista osista:

OSA1: ”kertomus”

Tilastojen valossa yhteenveto hyvinvoinnin nykytilasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä, painopisteiden ja tavoitteiden arviointia ja mitä toimenpiteitä tehty

* Laajahvk: valtuustokauden ajalta tähän päivän

OSA 2: ”suunnitelma” tulevalle valtuustokaudelle

Tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot ja resurssit sekä arviointimittarit hyvinvoinnin edistämiseksi, hyvinvointivajeiden korjaamiseksi

OSA 3: Valtuustohyväksyntä ja toteuttaminen

Suunnitelman hyväksyminen ja vieminen toteutukseen

Laaja hyvinvointikertomus

Tietoa asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden tilasta:

Tunnistetaan tarpeita ja ongelmia väestöryhmittäin:

- Sukupuoli
- Koulutus
- Tulotaso
- Ikä- ja erityisryhmät
- Alueelliset erot ja kuntien väliset erot

Tietoa palvelujärjestelmästä ja kyvystä vastata hyvinvointitarpeisiin

- Mitä tehty toimenpiteitä eri palveluissa eri sektoreilla ja palvelujärjestelmän toimivuus
- Mukana tietoa kustannuksista, jos saatavilla

Kuvataan hyte- rakenteita

Mukana järjestöt, seurakunnat, yritykset, kuntalaisten ääni

- Kuntalaisten äänten kuuluminen; esim. hyödynnetään kokemustietoa
- Määrällistä, laadullista tietoa ja parhaimmillaan tietoa kustannuksista
- Kerätään eri toimialojen hyvinvointiin liittyviä indikaattoritietoa

Tavoitteet pohjautuvat tietoon kuntalaisten hyvinvoinnista

Indikaattoritieto kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä saadaan niistä tietokannoista, joista se on toistaiseksi mahdollista:

- **Sotkanet** www.sotkanet.fi
- **FinSote** Kansallinen terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimus (entinen ATH) ww.terveytemme.fi/ath
- **FinLapset** Lasten, nuorten ja perheiden terveys ja hyvinvointi
- **Kouluterveyskysely** <http://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskysely>
- **Tea-viisari** <https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/johtaminen/tyokaluja/teaviisari>
 - Esim. TEAkulttuuri tulokset
- **Kunnan /maakunnan omat indikaattorit ja tilastot – esim. nykytila.fi**
- **Poliisin tilastot**
- **Lasten ja nuorten ylipaino ja lihavuus**
- **Laadulliset** kyselyt ja asiakaspalautteet – mm. kokemuksellinen hyvinvointikysely

Hyvinvoinnin tilan kuvaus eli koottu indikaattoritieto

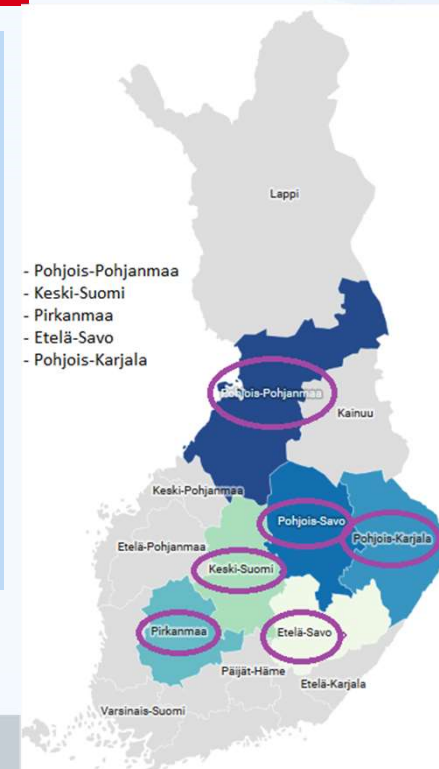
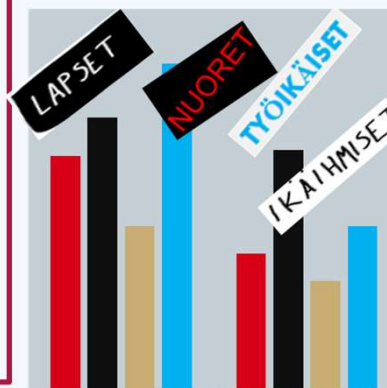
-> mikä hyvää

-> **mikä kehitettävää**

-> **painopisteet ja tavoitteet seuraavalle valtuustokaudelle**

Pohjois-Savon vertailumaakunnat

- Etelä-Savo
- Keski-Suomi
- Pirkanmaa
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Koko maa

24.5.2021

Hyvinvointikertomuksen rukkasryhmä, pj. Säde Rytönen

RUKKASRYHMÄ

*Järjestöjen edustajat; Heidi Hartikainen, Jussi Salmi, Tarja Ikonen, Maritta Nordberg, Sami Hämäläinen, Tuula Hirvonen

*Ylä-Savon SOTE-kuntayhtymä: Hannele Vesterlin ja Marika Lätti

*Hankkeet

- POSOTE20; Anne Aholainen ja Minna Rytönen

*Ev.lut. seurakunnat, Kuopion hiippakunta; Juha Antikainen

*Apteekki: Jouko Savolainen, Itä-Suomen yliopiston apteekki

*Pohjois-Savon kuntien edustajat

- Tanja Tilles-Tirkkonen, Kuopio

- Jaana Hämäläinen, Lapinlahti

*Itä-Suomen hyvinvointivoimama; Eeva Mäkinen

*Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri, Mielen terveys ja hyvinvointi palvelukeskus; Jarmo Pajula, Mervi Paldanius

*Lasten kulttuurikeskus LASTU; Mervi Eskelinen

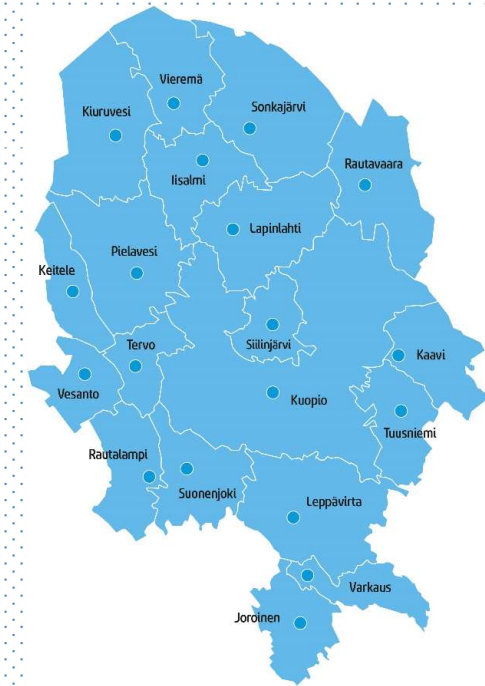
*Pohjois-Savon HYTE-tiimi; Pekka Puustinen, Säde Rytönen, Helena Törmi

TEKSTIÄ / TILASTOJA TUOTTANEET MYÖS:

- Itä-Suomen ennaltaehkäisevä ryhmä Ankkuri,
- Poliisi (tilastotietokannat)
- Liikenneturvan väki,
- Nuoret Pystyyn hanke,
- Pohjois-Savon Yrittäjät
- Pohjois-Savon liitto, Teemu Juntunen ja Maarit Intke,
- Väkivaltaverkoston toimijat, Marianne Kettunen
- Pohjois-Savon syöpäyhdistys Heidi Kolehmainen
- Likes, Virpi Inkinen
- Päihdepalvelusäätiö
- Savon mielenterveysomaiset- FinFami ry
- Kuopion kriisikeskus – Pelituki
- Ehyt ry

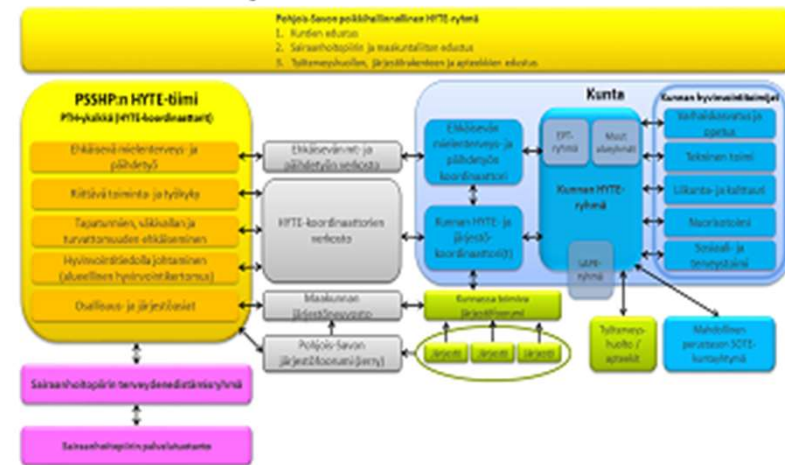
HYVINVOINNIN NYKYTILANNE

- HYTE-rakenne maakunnassa
- HYTE-rakenne kunnissa
- HYTE eri toimialoilla
- Hyvinvoinnintila eri ikäryhmissä

HYTE-RAKENTEET

Pohjois-Savon HYTE-rakenne

HYTE- rakenne Pohjois-Savon maakunnassa

Pohjois-Savon HYTE-rakenne

- ❖ Terve Kunta – verkosto
- ❖ STESO

- ❖ Vakinaistettu Hyvinvointikoordinaattori
- ❖ EPTMT-koordinaattori

- ❖ Vaikuttavien menetelmien jalkauttamista
- ❖ Iltakouluja
- ❖ Kuntien tukemista
- ❖ Tiedon keruuta ja analysointia
- ❖ Viestintää
- ❖ Kuntalaisille terveysvinkkejä

- ❖ Yhteistyö KYSIN HYTE:n kanssa aloitettu

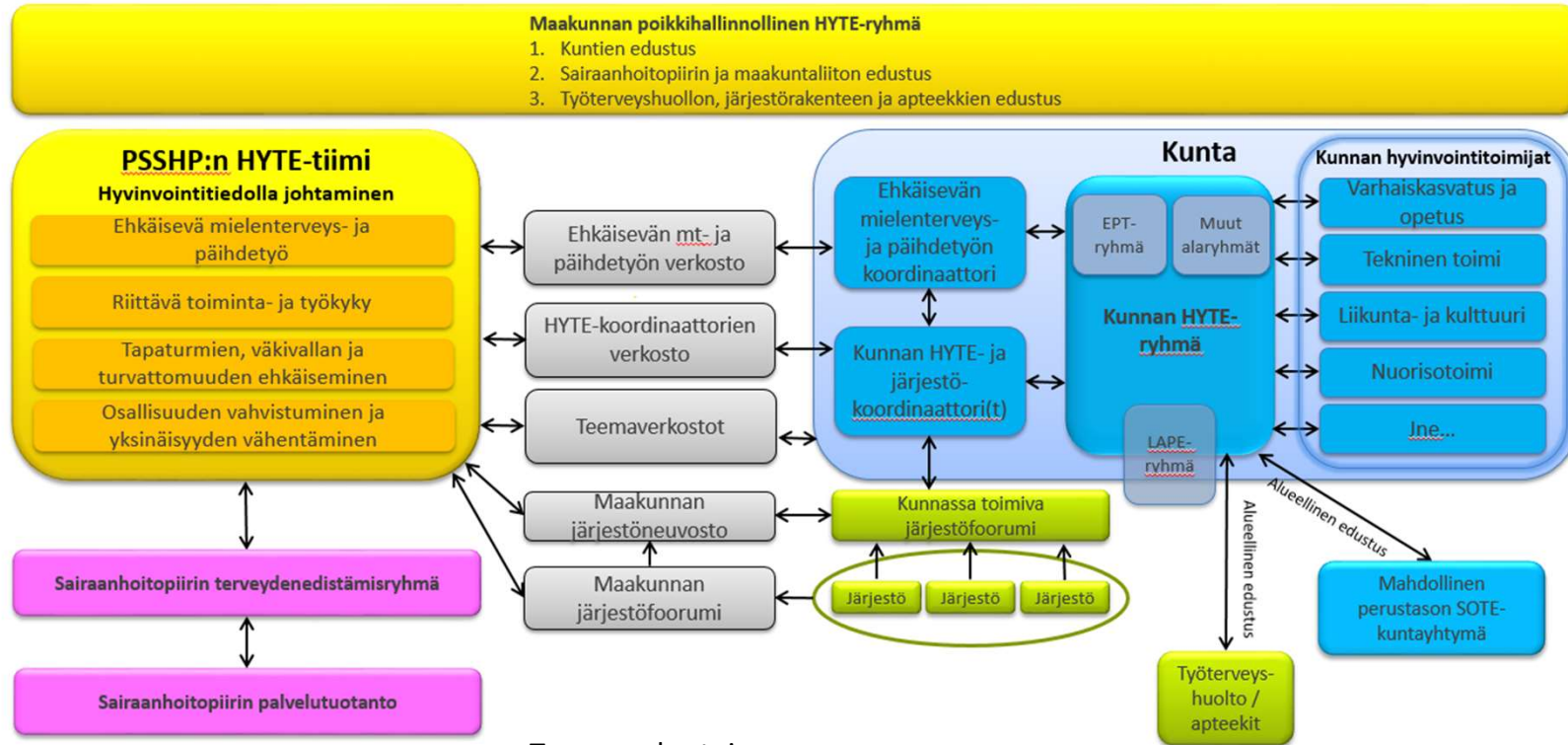
- ❖ Osallisuus: järjestöneuvosto

Teemaverkostoja

- ❖ Pohjois-Savon kiusaamisen ehkäisyn verkosto
- ❖ Pohjois-Savon seksuaaliterveyden edistäminen
- ❖ Maakunnallinen ravitsemustyöryhmä
- ❖ Alueellinen kaatumisen ehkäisyn verkosto

Kulttuurihyvinvoinnin rakenteet:

- ❖ Alueelliset kulttuuriset rakenteet toteutuvat hyvin (TEA-viisari)

- EVA:n käyttö alueen päätösten valmistelussa

- Maakunnallinen väkivalta-toimijoiden verkosto

- Resurssit

Kuntien HYTE-rakenne Pohjois-Savossa

Hyvinvointijohtaminen kunnissa

- ✓ [Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on lakisääteistä](#)
- ✓ [Tieto ohjaa suunnittelua](#)
- ✓ [Kunnanvaltuusto tekee strategiset päätökset](#)
- ✓ [Johtoryhmä ja hyvinvointiryhmä vastaavat toteutuksesta](#)
- ✓ [Hyvinvointikoordinaattori yhteistyön edistäjänä](#)
- ✓ [Ennakoarvioinnilla huomioidaan päätösten vaikutukset kuntalaisiin](#)
- ✓ [Hyvinvointia edistetään yhteistyöllä](#)
- ✓ [Tarkastuslautakunta hyvinvoinnin valvojana](#)

Lähde: THL

27.4.2021 sade.rytkonen@kuh.fi

EPTMT- rakenteet:

- ❖ EPT –toimielin löytyy kaikista kunnista
- ❖ EPT(MT) -yhdyshenkilöt kaikissa kunnissa
- ❖ EPT-toimeenpaneva työryhmä 16 kunnassa
- ❖ EPT:n toimintasuunnitelma 17 kunnassa

- ❖ HYTE-yhdyshenkilöt on kaikissa kunnissa
- ❖ Laaja hyvinvointikertomus ja –suunnitelma + vuosiraportit kaikissa kunnissa
- Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen [8 kunnassa](#)

- Paikalliset turvallisuus-suunnitelmat

Osallisuus:

- ❖ Lakisääteiset vaikuttamistoimielimet
- Osallisuuden koordinaatio vaatii kehittämistä
- Asukkaiden osallisuuden keinojen kehittäminen

- ❖ Liikunnan koordinaatio sovittu
- ❖ Käytettävissä ravitsemus-suunnittelijan tai –terapeutin osaamista

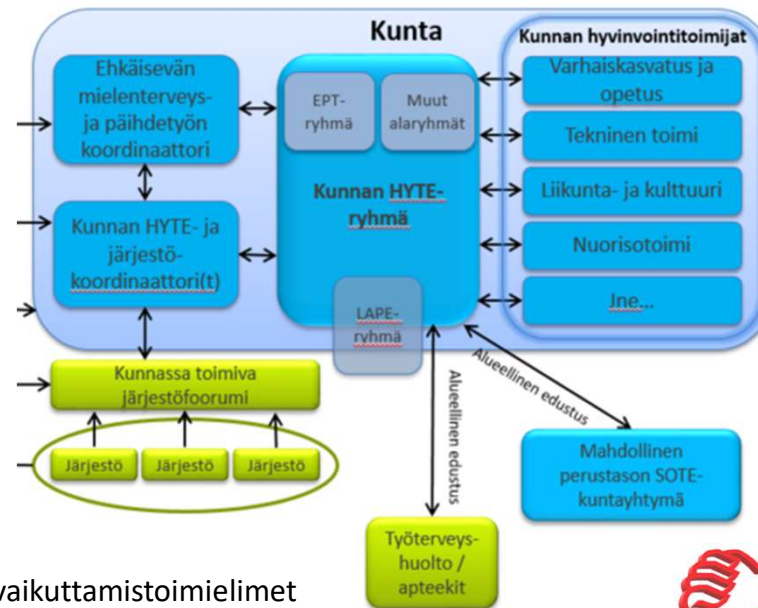
Kulttuurihyvinvoinnin rakenteet:

- ❖ Poikkihallinnolliset rakenteet ja yhteistyörakenteet toimivat hyvin (työryhmiä)
- Kulttuurin saavutettavuus, saatavuuden, kulttuurisen osallisuuden edistäminen

KEHITETTÄVÄÄ:

- HYTE-koordinaation resurssit ja päätös tehtävistä
- Eri ohjelmatoiden koonti yhteen
- Järjestö-yhteistyöstä vastaavan henkilön nimeäminen
- Avustukset e/ asukas
- Terveystietoisuudesta raportointi valtuustolle
- EVA:n käyttö valmistelussa

EPT-koordinaation resurssit

HYTE- eri toimialoilla

Terveydenedistämisaktiivisuus

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen portaat Kunnan toiminnassa

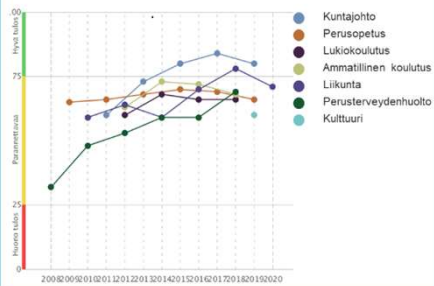
HYTE-prosessit - terveydenedistämistäktiivisuus

Terveydenedistämistäktiivisuus kuvaa organisaatioiden kykyä integroida hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen organisaation perustoimintaan eri toimialueilla:

Terveydenedistämistäktiivisuuden kokonaistulos on paras Pohjois-Savossa (70)

	Pohjois-Savon maakunta	Pohjois-Karjalan maakunta	Pohjois-Pohjanmaan maakunta	Keski-Suomen maakunta	Etelä-Savon maakunta	Pirkanmaan maakunta	Koko maa
Kaikki sektorit	70	64	69	67	66	69	68
Kuntajohto	80	76	78	75	66	83	78
Perusopetus	66	66	65	66	69	67	66
Lukiokoulutus	66	70	67	72	68	70	69
Ammatillinen koulutus	68	69	71	68	68	70	66
Liikunta	71	66	77	67	64	74	72
Perusterveydenhuolto	69	57	65	65	64	64	67
Kulttuuri	60	42	57	56	63	58	59

Kaikki sektorit: Pohjois-Savon maakunta

TEAvisari.fi;

27.4.2021 sade.rytkonen@kuh.fi

Kuntajohto, 2019

- ❖ Kuntien johtoryhmät seuraavat ja raportoivat valtuustolle väestön terveydentilaa, elinympäristön terveellisyyttä, elinoloja, elintapoja, elämäntilannetta, väestöryhmien välisiä terveyseroja ja asukkaiden koettua osallisuutta.
- ✓ Asukkaiden osallisuutta tulisi hyödyntää entistä enemmän palveluiden suunnittelussa

Perusterveydenhuolto, 2018

- ❖ Voimavarat (erit. tervhoitajamitoitus), työpanoksen mitoitukseen huomioitu vaikuttavat tekijät
- ✓ Sitoutuminen; hyteä edistävien ohjelmien käsittely joryssa ja luottamushenkilöiden kanssa
- ✓ Seuranta ja tarveanalyysi; raportointi ikäryhmittäin ja sukupuolittain (suun tervtila, tupakointi, ylipaino, masennus jne)
- ✓ Terveystarkastusten toteuttaminen asetusten mukaisesti
- ✓ Diabeteksen ehkäisyn suunnitelmallisuus
- ✓ Osasta tk:sta puuttuu hoitotyön johtaja
- ✓ Päihdepotilaiden seuranta ja ohjaus ja läheisten neuvonta
- ✓ Lähisuuhdeväkivallan tekijöiden ohjauksen suunnitelmallisuus

Lukiokoulutus, 2018

- ❖ Sitouduttu terveydenedistämiseen strategiatasolla
- ✓ Voimavarat; kuraattori- ja lääkärimitoituksessa

Ammatillinen koulutus, 2018

- ❖ Sitoutuminen strategiatasolla
- ✓ Kuraattori- ja lääkärimitoitus
- ✓ Seuranta ja tarveanalyysi; kiusaamisen, tupakoinnin ja päihteiden käytön, kurinpitotoimien ja tapaturmien seuranta

Kulttuuri, 2019

- ❖ Johtaminen ja yhteiset ydintoiminnot sovittu
- ✓ Seuranta ja tarveanalyysi; saavutettavuuden arviointi
- ✓ Voimavarat; henkilöstö

Liikunta, 2020

- ❖ Osallisuus, yhdistysten ja kunnan yhteiskokouksia, seurojen asiantuntijaelin
- ✓ Pyöräliikenteen seuranta laskurein, yhteenvetoa eri ikäryhmien liikunta-aktiivisuudesta, seuratoimintaan osallistuneista lasten ja toimintaesteisten osuudesta

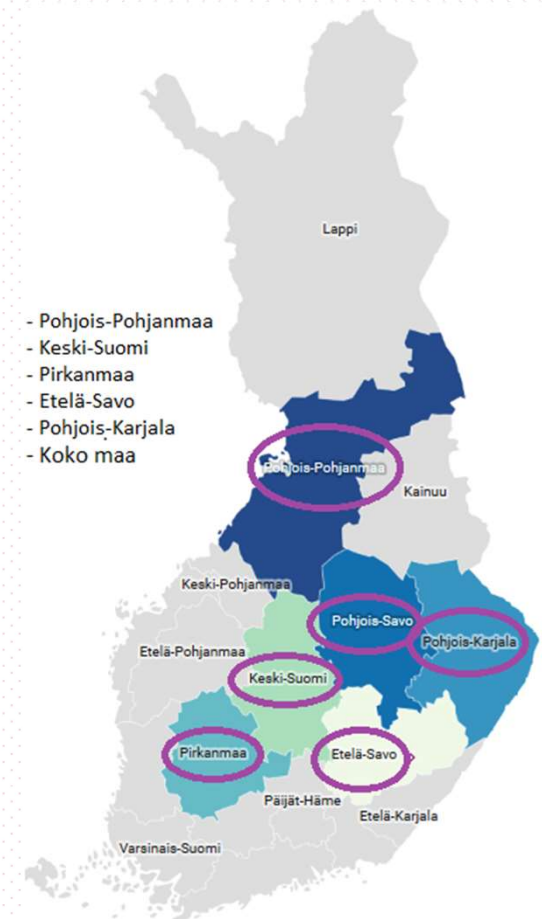
Perusopetus, 2019

- ❖ Yhteiset käytännöt päihteiden käytön, häirinnän ja väkivallan ehkäisyyn, kiusaamistapausten käsittelyyn, poissaoloihin
- ✓ Voimavarat; opettajamitoitus opettajia/100 oppilasta

MITEN POHJOIS-SAVOLAISET VOIVAT?

Ikäryhmittäin verrattuna **koko maahan** ja **vertailumaakuntiin**

- **Hyvää** = paras tai toiseksi paras suhteessa vertailualueisiin
- **Huono** = huonoin tai toiseksi huonoin suhteessa vertailualueisiin

Toimintaympäristö (elinvoima, väestö, aluetalous, työttömyys, koulutus, katuturvallisuus)

Väestötappio pieneni vuonna 2020, väkiluku kasvaa vain Kuopiossa, kasvua 0,4–0,8 %/v. Suhteellisesti eniten väkiluku on laskenut Kaavilla ja Rautavaaralla.

Pohjois-Savossa on vähiten koko tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttäneitä, 48% (Tilastokeskus 2018)

Työttömiä työvoimasta 13,0%, toiseksi paras tilanne Pohjois-Karjalan kanssa. Etelä-Savossa 12,5% (Sotkanet 2020).

Nuorisotyöttömiä 17,2%, toiseksi vähiten, tosin kasvussa. (Sotkanet 2020)

Yleistä asumistukea saavia asuntokuntia on toiseksi vähiten 13,8%. Eniten Kuopiossa 19,3%, vähiten Tervossa 3,6% (Sotkanet 2019).

27.4.2021 sade.rytkonen@kuh.fi

Koulutustasomittain on toiseksi heikoin, 358,2 vaikkakin nousussa. Alhaisin oli Pohjois-Karjalassa 349,1. Matalimmat koulutustasot olivat Rautavaaralla (224,0), Kaavilla (249,4) ja Vesannolla (253,1). Korkein Kuopiossa (401,8) ja Siilinjärvellä (391,2) (Tilastokeskus 2019)

Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita 18-24 v on toiseksi eniten (3,6% v.2017, 3,3% v.2019), mutta laskussa. Kunnista eniten Tuusniemellä 5,5% ja Kaavilla ja Keiteleellä 4,6% vastaavanikäisestä väestöstä ja vähiten Joroisissa 1,8% ja Lapinlahdella 1,9% (Sotkanet 2019)

Toimeentulotukea saaneiden 18-24-vuotiaiden prosentuaalinen määrä vastaavanikäisestä väestöstä on suurin 21,8%, vaikka laskussa. Kunnista eniten Kaavilla 41,2% ja Varkaudessa 32,9% ja vähiten Vieremällä 9,6% (Sotkanet 2019).

Eniten toimeentulotukea saaneita 65 vuotta täyttäneitä, 21% vastaavanikäisestä. Varkaudessa on eniten ikäihmisiä (2,7%), jotka saavat toimeentulotukea ja vähiten Tervossa 1,2%. (Sotkanet 2019)

18,5%

Avioeroja on toiseksi eniten 18.5%. lislammassa 24,3% ja Sonkajärvellä 3,9%. (Sotkanet 2018).

Lopettaneita yrityksiä oli 721, joka oli 79 enemmän vuonna 2019 kuin edellisenä vuonna

Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä oli 27,0 %, eniten vertailumaakunnista, vaikkakin oli laskussa loppuvuoteen 2019 saakka (TEM. 2020).

Katuturvallisuusindeksi on 98,95, toiseksi huonoin (Keski-Suomi 89,43). (PolStat 2020).

Katuturvallisuusindeksin suhteellinen arvo vuosilta 2017-2020: valitut maakunnat sekä koko maan indeksi

Suhteellinen arvo	2017	2018	2019	2020	Ka
11 Pohjois-Savo	98,20	101,44	94,74	98,95	98,28
13 Keski-Suomi	89,15	90,09	89,04	89,43	89,43
12 Pohjois-Karjala	127,03	121,62	131,41	134,84	128,51
10 Etelä-Savo	114,93	96,71	109,20	109,81	107,22
06 Pirkanmaa	101,23	106,38	104,31	109,22	105,22
17 Pohjois-Pohjanmaa	111,60	113,94	112,67	108,51	111,64
Ka	103,83	104,74	104,23	105,78	104,64
Koko maa ka	100,27	100,78	100,27	98,71	100,00

Lapset, nuoret ja lapsiperheet

Liikkuvan varhaiskasvatuksen ohjelman kautta liikkumista on lisätty ja istumista vähennetty. (Virveli 2020)

Lasten (4v) osuus, jotka nukkuvat alle 11,5 tuntia vuorokaudessa 74,1% (2.paras tilanne) (FinLapset 2018)

Ahtaasti asuvia lapsiasuntokuntia kaikista lapsiasuntokunnista 27.8%, (2.vähiten) ja vähenemässä. Eniten Tuusniemellä lähes 50%, Rautavaaralla 48% ja vähiten Siilinjärvellä 23,2% ja vähenemässä (Tilastokeskus 2019).

Leikkitoiminnan piirissä keskimäärin toimintapäivinä olleet lapset 234, kunnan kustantamat palvelut (2.eniten) tosin laskusuunnassa (Sosiaalipalvelujen toimintatilasto 2019)

Vanhemmat kaipaavat enemmän tukea perheen välisiin vuorovaikutussuhteisiin, lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen sekä omaan jaksamiseen (FinLapset 2018).

4-vuotiaat lapset altistuvat **kodeissa tupakoinnille** toiseksi eniten, 4,5% ja **humalahakuiselle juomiselle** eniten, 9.3%. (FinLapset 2018).

Tervehampaisia 12-vuotiaita suun terveydenhuollon tarkastuksessa käyneistä on 54,1% (AvoHilmo 2019)

Huostassa tai kiireellisesti sijoitettuna olleet 0-17-vuotiaat 1,5%, toiseksi eniten (Lastensuojelurekisteri 2019).

Vähintään yhtenä arki-aamuna **aamupalan jättää väliin** 26 % 4. ja 5. lk oppilaista, toiseksi eniten (Kouluterveyskysely 2019)

4 ja 5.lk nuorista **tuntee itsensä yksinäiseksi** 3,5%, toiseksi eniten. Eniten Sonkajärvellä (9,2%) ja vähiten Kiuruvedellä (2,1%) (Kouluterveyskysely 2019).

Kodin ulkopuolelle sijoitettuja 0-17 vuotiaita, % vastaavanikäisestä väestöstä eniten Pohjois-Savossa (1,9%) (Lastensuojelurekisteri 2019)

Nuoret (yläkoulu) ja nuoret aikuiset (2.asteen nuoret)

Lukiolaiset voivat kaiken kaikkiaan paremmin kuin saman ikäiset ammatillisen oppilaitoksen nuoret. (Kouluterveyskysely 2019)

Lukiolaiset tietävät paremmin, miten voivat vaikuttaa koulun asioihin (22,3% ei tiedä, mutta toiseksi paras). (Kouluterveyskysely 2019).

Suurin osa lukiolaisista kokee terveydentilansa hyväksi, n.80% ja kiusaamista koetaan vertailumaakunnista vähiten, 0,7% (Kouluterveyskysely 2019).

Koko tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttäneitä on vähän (4,6%) (Tilastokeskus 2018/2019), kuten myös syrjäytymisriskissä olevia nuoria eli 18-24 –vuotiaita oli 17,4% (2.vähiten), jotka eivät opiskele, ole työssä tai varusmiespalvelussa (Sotkanet 2017).

Nuoret eivät koe **olevansa osa koulu- tai luokkayhteisöä** (8. ja 9lk 13,3%, lukio 11,1%, ammatill 7,9%) ja kokevat **vaikutusmahdollisuutensa** huonoiksi (Kouluterveyskysely 2019)

Ei ole usein syönyt tai nukkunut netin takia 8. ja 9lk 11,3%, eniten. (Kouluterveys-kysely 2019)

Yksinäiseksi itsensä kokevia ammatillisen oppilaitoksen nuoria on eniten, 13%. Huonontunut parissa vuodessa (v.2017 8,8%). Eniten yksinäisiä on Siilinjärvellä 20,3%.

19,7% 7,5%
(Kouluterveyskysely 2019).

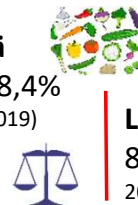
Koulu-uupumusta 8. ja 9.lk:lla 16,4%
20% 12%

Eniten **vaikeuksia oppimistaidoissa**, 8. ja 9.lk, 39,4%.

45,7% 32,8%
(Kouluterveyskysely 2019).

Ammatill. nuorten **ylipaino** lisääntynyt (26,4%) ja **hengästyttävää liikuntaa** harrastavia max 1h/vk on 44,2%. (Kouluterveyskysely 2019)

Koululounas jää väliin 8. ja 9lk 38,4%
(Kouluterveyskysely 2019)

Nukkuu arkisin alle 8h, 36,6% 8. ja 9.lk. (Kouluterveyskysely 2019)

13 - 17-v raskaudenkeskeytykset / 1 000, toiseksi eniten (2,9) (Raskaudenkeskeyttämisrekisteri 2019)

8. ja 9.lk nuorista, 30%, **hyväksyy tupakoinnin. Tosi humalassa** väh. xkk olevia 10,2%. Rautavaaralla 25%, Lapinlahdella 4,4%. Lukiolaisten **humalajuominen**

lisääntynyt ollen 17,8%. **Nuuskan käyttö** on kasvanut ollen 5,8% 8. ja 9.lk:lla. Nuuska on varsinkin ammatill. nuorten ongelma, 13,7% nuuskaa (Kouluterveyskysely 2019).

Koulukiusattuja 5,9% 8. ja 9lk.
(Kouluterveyskysely 2019)

Lihavia 13-16-vuotiaita on 8,6%, toiseksi eniten (FinLapset 2019)

Seksuaalista häirintää (8. ja 9lk. 4,2%), seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua. (Kouluterveyskysely 2019)

8. ja 9.lk nuorista 11,1% **kokevat fyysistä väkivaltaa** vanhempien/huoltajien aikuisten toimesta elämän aikana, **fyysistä uhkaa vuoden aikana** 17,6% ja **henkistä väkivaltaa elämän aikana** 28,9%, erit tytöt 38,1% (Kouluterveyskysely 2019).

Ollut huolissaan mielialastaan kuluneen 12 kk aikana, % 33,5% 8 ja 9.lk nuorista.

Mielenterveysperustaisesti sairauspäivärahalla 18-24v kasvussa (33/ 1000 v.2019).

Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 0-17 v. kasvussa (7,3/ 1000 v.2019).

Väh. 2vk kestänyt masennusoireilu, % 8. ja 9.lk 18,8%:lla, erit. tytöt 26,6%. (Sotkanet 2019)

Työikäiset

Kokee elämänlaatunsa hyväksi 57,5%, erityisesti keskitason koulutuksen omaavien parissa 63,1%. (Sotkanet 2019)

Itsenä yksinäiseksi kokevia 20-64v on 8,1%, vähiten. (Sotkanet 2018).

Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneita työikäisiä on toiseksi vähiten 11,6%, erityisesti matalan koulutuksen omaavat 12,3% (Sotkanet 2018).

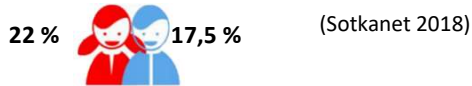
Työkykynsä heikentyneeksi arvioivia on keskitason koulutettujen parissa 24,1%. Mikä on vähän suhteessa vertailualueisiin (Sotkanet 2018).

Yhä harvempi 3,0% 55-64v, kokee saavansa riittämättömästi apua arkipäivän askareissa (FinSote 2018).

27.4.2021 sade.rytkonen@kuh.fi

Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomia 20-64-v 19,9%, erityisesti matalan koulutustason omaavia

Päivittäin tupakoivia 20-64v 15,3%. (Sotkanet 2018)

Alkoholijuomien myynti

asukasta kohden 100% alkoholina 7,5 l, eniten, kasvussa (Sotkanet 2020).

Matalan koulutustason omaavat syövät **ravitsemussuosituksen mukaisesti** 23%, joka on huonoiten (23%) (FinSote 2018)

C-hepatiitti-infektioita paljon 28.5/100 000. (Sotkanet 2018)

Liikennevakuutuksesta korvattuja liikennevahingot kaikki yhteensä laskettuna Pohjois-Savossa 4399, kasvussa ja tuhatta asukasta kohden on 18.0. (OTI 2019)

Tuki- ja liikuntaelin sekä sidekudosten sairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16-64v 1,9 (eniten), tosin laskussa (Eläketurvakeskus 2019).

Rattijuopumuksia / 1000 asukasta kohden 3,7 (Sotkanet 2019).

THL:n **sairastavuusindeksi**, ikävakioitu 130 (huonoin), (Sotkanet 2016).

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64v oli 5,1%, (eniten) ja sairauspäivärahaa saaneita 31,2/1000, kasvussa (Sotkanet 2019)

Mielenterveyden avohoitokäynnit 18v+ (sis perusth ja erikoshh käynnit), kasvussa 878,1/1000 asukasta (eniten) (Sotkanet 2019).

Itsemurhakuolleisuus / 100 000 asukasta kohden (eniten) 23,6 ja kasvussa (Sotkanet 2018)

Työikäisistä 25-64-v. depressiolääkkeistä

korvausta saaneita 11,4% vastaavanikäisestä väestöstä, eniten. (Sotkanet 2019).

Kohdunkaulakanavan syövän seulontoihin osallistuu 59.5%, huonoin, (Syöpärekisteri 2018)

Vaikutusmahdollisuudet itseä koskeviin asioihin ja **luottamus poliittisiin päätöksentekijöihin** (Kokemuksellinen hyvinvointikysely 2021)

Työttömien terveystarkastuksia on tehty vähiten 1,8% (koko maa 5.2%) (Sotkanet 2019).

Ikäihmiset

Koettu hyvinvointi työikäisiä ja nuoria parempi muutoin paitsi tyytyväisyydessä jokapäiväisten palveluiden läheisyyteen ja terveydentilaan. (Kokemuksellinen hyvinvointikysely 2021)

Itsensä yksinäiseksi tuntevia 75v+ on 9.0%, jaettu paras sija ja laskussa. (FinSote 2018).

Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus 75v+ on 6,2%, vähiten ja laskussa (Finsote 2018)

Päivittäin tupakoivien osuus 75v+ on 1,9%, jaettu paras sija ja laskussa (FinSote 2018).

Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomien osuus 65v+ on 19,5%, 2.vähiten ja laskussa (FinSote 2018)

Kasviksia ja hedelmiä ravitsemus-suositusten mukaisesti käyttäviä 65v+ on 34,2%, 2.paras (FinSote 2018)

Päivittäin tupakoivia 65v+ 7,9%, eniten, kasvussa (FinSote 2018)

Lihavia 65v+ on 23,6% (BMI 30kg/m2), erityisesti naiset (FinSote 2018)

500m matkan kävelemisessä suuria vaikeuksia kokevien osuus 65v+ 16,1% ja 75v+ on 24,1% (2.eniten molemmissa) (FinSote 2018)

Ikäihmiset raportoivat kokeneensa enemmän **syrijintää** kuin työikäiset ja nuoret. Yleisimmin ikäihmiset kertoivat syinä olevan ikä ja terveydentila (Kokemuksellinen hyvinvointikysely 2021).

Apua riittämättömästi saavien osuus väestöstä 65v+ 8,9%, toiseksi eniten ja kasvussa (FinSote 2018)

Itsemurhakuolleisuus 65 vuotta täyttäneillä / 100 000 vastaavanikäistä kohden 29,9, eniten, kasvussa (Sotkanet 2018)

Kuolleisuus tapaturmisiin kaatumisiin ja putoamisiin / 100 000 asukasta kohden 31,3, eniten (Tilastokeskus 2019)

Kuolleisuus tapaturmisiin kaatumisiin ja putoamisiin 65v+ / 100 000 kohden on 109, suurin (Sotkanet 2018)

115 102

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 65+v 67,8%, toiseksi eniten molemmissa, (Kela 2019)

Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C), % 65v+ 28,5 (FinSote 2018).

Vuosille 2021-2025 painopisteet ja alustavat tavoitteet 27.4.2021

I Osallisuuden vahvistuminen ja yksinäisyyden vähentäminen

- ❖ Lapset ja nuoret kokevat olevansa osa yhteisöjään
- ❖ Nuorten ja huoltajien vaikutusmahdollisuudet paranevat
- ❖ Kuntalaiset ovat osallisia palveluiden suunnittelussa
- ❖ Kukaan ei koe itseään yksinäiseksi

II Itsestä huolehtimisen/ terveellisten elintapojen edistäminen (ravitsemus, liikunta, uni, suun terveys, oppimistaidot, seksuaaliterveys)

- ❖ Ruokasuositusten mukainen syöminen lisääntyy
- ❖ Ruokakasvatuksen yhteistyön vahvistuu
- ❖ Terve hampaiset lapset ja nuoret
- ❖ Nuoret nukkuvat riittävästi
- ❖ Hengästyttävää ja hikoiluttavaa liikuntaa harrastaa yhä useampi
- ❖ Jokainen työikäinen harrastaa liikuntaa
- ❖ Ikääntyneet säilyttävät liikkumiskykynsä
- ❖ Yhteistyö toimii liikunnan edistämässä
- ❖ Oppimistaidot vahvistuvat
- ❖ Yhä useampi osallistuu kohdunkaulakanavan seulontoihin
- ❖ Raskaudenkeskeytykset vähenevät

III Mielen hyvinvointi ja riippuvuuksien ehkäisy

- ❖ Nuoret kokevat mielenterveytensä paremmaksi
- ❖ Aikuisten mielenterveysoireilu vähenee
- ❖ Alaikäiset nuoret ovat päihteettömiä
- ❖ Aikuisten ja ikäihmisten päihteiden käyttö ja riippuvuuksien aiheuttamat haitat vähenevät
- ❖ Netin haitallinen käyttö vähenee

IV Tapaturmien ja väkivallan ehkäiseminen

- ❖ Ketään ei kiusata
- ❖ Kukaan ei koe seksuaalista häirintää tai ahdistelua
- ❖ Väkivaltaa tai sillä uhkailua ei sallita
- ❖ Nuorten tekemät rikokset vähenevät
- ❖ Liikenneonnettomuudet vähenevät
- ❖ Koti- ja vapaa-ajan tapaturmat vähenevät / Pysytään pystyssä

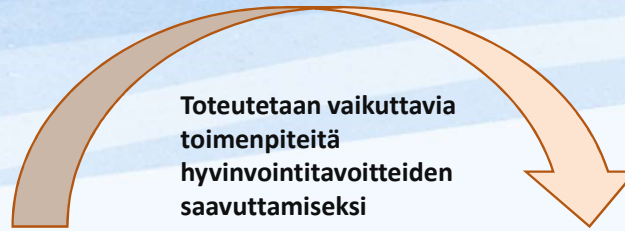
V Vanhemmuus vahvistuu

- ❖ Toimiva parisuhde
- ❖ Vanhemmuustaidot vahvistuvat
- ❖ Vanhempana jaksaminen vahvistuu

VI Hyte- rakenteiden ja prosessien vahvistuminen

- ❖ HYTE-resurssit ja rakenteet vahvistuvat
- ❖ HYTE-prosessit vahvistuvat eri toimialoilla

Talousarvio-prosessin vuosikello ja hyvinvointikertomus (hvk)

Toteutetaan vaikuttavia toimenpiteitä hyvinvointitavoitteiden saavuttamiseksi

Laaja hvk tehdään koko valtuustokaudelle! Vanha valtuusto hyväksyy kertomuksen ja uusi valtuusto hyväksyy suunnitelman

Vuosittain arvioidaan sen toteutumista hyvinvointiraportilla. Hvk huomioidaan tilinpäätöksessä ja talousarviossa varataan resursseja

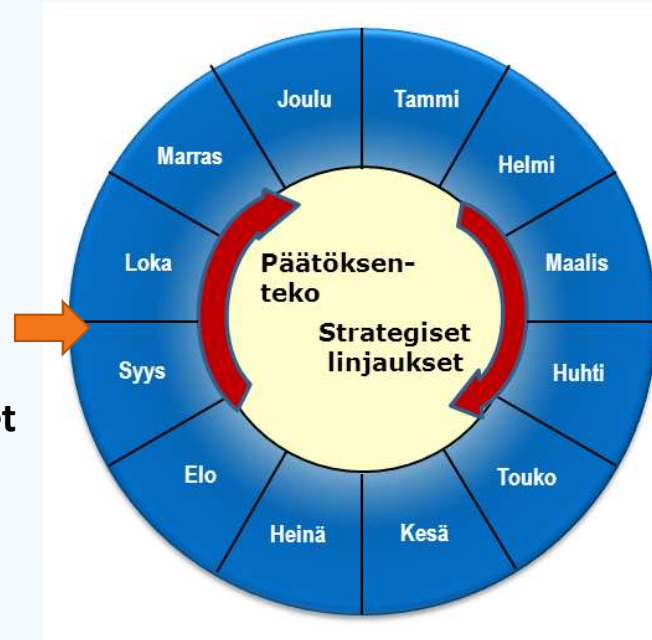
Talousarvion ja toimintasuunnitelman hyväksyminen

ANALYYSIVAIHE (tammi-helmikuu)

Hvk suunnitelma osaksi talousarviota
- mitä huomioitava budjetissa jotta päästään tavoitteisiin – mihin varattava resursseja?

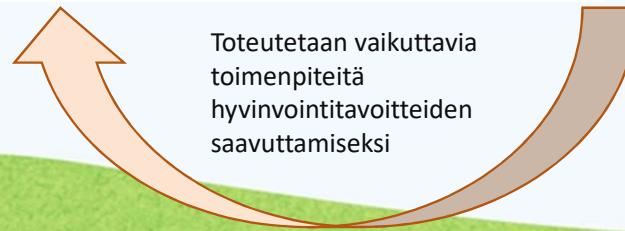
Toimenpide- ja resurssiesitykset

Strategioiden ja ohjelmien päivittäminen (syyskuu)

TILINPÄÄTÖS

Hvkkertomus osana tilinpäätöstä
-> hyvinvoinnin nykytilan analyysi
-> mitä on tehty hyvinvoinnin edistämiseksi

Toteutetaan vaikuttavia toimenpiteitä hyvinvointitavoitteiden saavuttamiseksi

Hyvinvointikertomus ja kuntastrategia

**VALTUUSTOKAUSITTAIN
HYVINVOINTIKERTOMUS**
Hyvinvoinnin, terveyden ja terveyserojen
tilan seuranta, arviointi ja raportointi
- Tavoitteet ja toimenpiteet koko valtuustokaudelle
Syötteitä myös kuntastrategiaan

KUNTASTRATEGIA
Pitkän aikavälin tavoitteet kunnan toiminnalle
ja taloudelle. Tarkistetaan vähintään kerran
valtuustokaudessa.
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen
tavoitteet osana strategiaa.

VUOSITTAIN
Asetetaan vuotuiset hyvinvointi- ja
terveystavoitteet ja toimet ja seurataan osana
kunnan toiminnan- ja talouden suunnittelua
eri hallinnon aloilla

TOIMEENPANOSTA JA TOTEUTUKSESTA VASTAAVAT
Hyvinvointikoordinaattori
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjaus-/työryhmä,
teemakohtaiset työryhmät

Vaikuttavat
toimenpiteet eri
hallinnonaloilla

Lyhytkestoiset
hankkeet

Resurssit ja
infrastruktuuri

Tarkastuslautakunta
valvoo kunnan
strategisten
tavoitteiden
toteutumista

www.thl.fi/hyte

 TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Kunnan on **strategisessa suunnittelussaan** asetettava paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuvat **terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet**, määriteltävä niitä tukevat **toimenpiteet** ja käytettävä näiden perustana kuntakohtaisia hyvinvointi- ja terveysosoittimia.

Lähde:

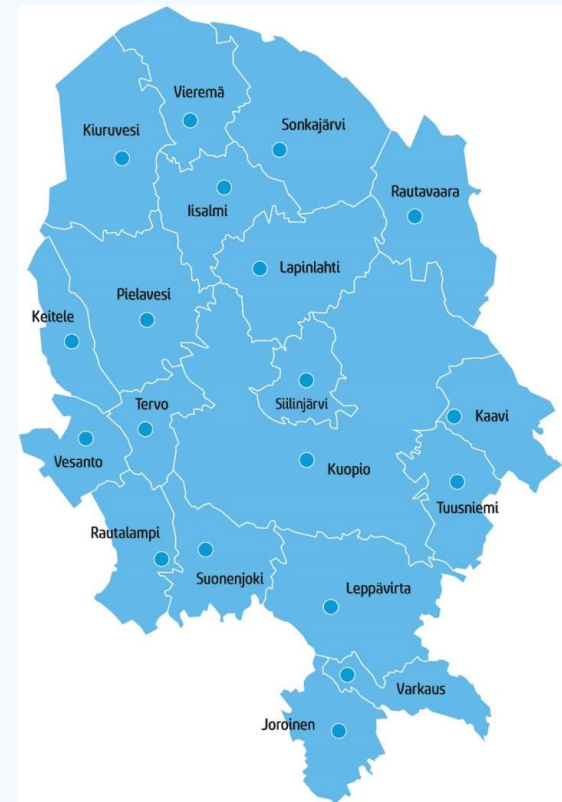
[Terveydenhuoltola
ki](#)

PAINOPISTEIDEN, TAVOITTEIDEN JA TOIMENPITEIDEN ARVIOINTI

- Arvioitu **hyvinvoinnin tilan muutosta** Pohjois-Savossa vuosina 2017-2021 (tässä ei vertailua muihin alueisiin) Pohjois-Savon hyvinvoinnin edistämisen painopistealueissa ja tavoitteissa 2018-2021.
- Kuvattu painopisteisiin ja tavoitteisiin tehtyjä **toimenpiteitä** tiivistetysti vuosilta 2017-2021

Pohjois-Savon hyvinvoinnin edistämisen painopistealueet 2018-2021 ovat olleet:

1. Ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö
2. Riittävä toiminta- ja työkyky
3. Osallisuuden vahvistuminen ja yksinäisyyden vähentäminen
4. Tapaturmien, väkivallan ja turvattomuuden ehkäiseminen

I Ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö

- Vanhemmuus vahvistuu
- Ennaltaehkäistään nuorten riippuvuuksia ja alaikäiset nuoret ovat päihteettömiä
- Lasten ja nuorten mielenterveys kohenee
- Aikuisten päihteiden käyttö ja riippuvuuksien aiheuttamat haitat vähenevät
- Aikuisten mielenterveysoireilu vähenee

II Hyvä toiminta- ja työkyky

- Edistetään hyvää ravitsemus- ja ruokakasvatusta ja ennaltaehkäistään ylipainoa kaikissa ikäryhmissä
- Liikunnan määrä lisääntyy kaikissa ikäryhmissä ja hengästyttävää ja hikoiluttavaa liikuntaa harrastaa yhä useampi
- Työkykyisten ja työllisten (erityisesti nuorten) määrä kasvaa

III Osallisuuden vahvistuminen ja yksinäisyyden vähentäminen

- Kukaan ei koe itseään yksinäiseksi
- Osallistavat toimintatavat ovat käytössä päätöksenteko- ja palveluprosesseissa
- Järjestö- ja harrastustoimintaan aktiivisesti osallistuvien määrä lisääntyy

IV Tapaturmien, väkivallan ja turvallisuuden ehkäiseminen

- Ketään ei kiusata
- Väkivaltaa tai sillä uhkailua ei sallita
- Koti – ja vapaa-ajan tapaturmat vähenevät (erityisesti ikäihmiset)
- Liikenneonnettomuudet vähenevät (moponuoret, juuri ajokortin saaneet, ikääntyneiden ajokyky, rattijuopumus)
- Terveellinen ja turvallinen ympäristö (rikokset, katuturvallisuus, melu, sisäilma, talous- ja uimavesi, ilmanlaatu)

MITEN EDETTY TILASTOJEN VALOSSA

Ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö

HYVÄÄ

- ❖ Yhä useammalla nuorella on hyvä keskusteluyhteys vanhempiensa kanssa, 2019
- ❖ Aikuisten psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus on pysynyt ennallaan, 2018
- ❖ Aikuisten itseraportoitu masennus laskussa, 2018
- ❖ Aikuisten psykiatrian erikoissairaanhoidon käynnit ovat laskussa, 2018
- ❖ Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien 25-64v määrä on pysynyt samana, 2020
- ❖ Työikäisten alkoholia liikaa käyttävien osuus on pienentynyt, 2018
- ❖ Ikäihmisten 75v+ tupakointi on laskussa, 2018
- ❖ Itsemurhakuolleisuus on pitkää aikaa laskussa, 2019

KEHITETTÄVÄÄ

- Vanhemmat kaipaavat tukea lapsen kasvun ja kehityksen, käyttäytymisen ja tunne-elämän ongelmissa, 2018
- 4v huoltajien tuen tarve riittämätöntä parisuhteeseen, puolison jaksamiseen ja omaan jaksamiseen
- Päivittäin tupakoivien määrä kasvussa 8. ja 9.lk, 2019
- Raittiiden nuorten määrä lähtenyt laskuun, 2019
- Lukiolaisten humalajuominen on lähtenyt kasvuun. Ammatillisen oppilaitoksen nuorten humalahakuinen juominen edelleen runsasta, 2019
- Nuuskan käyttö on kasvanut, 2019
- Laittomien huumeiden kokeilut ovat kasvaneet, 2019
- Päihteiden käyttö hyväksytään melko yleisesti nuorten parissa, 2019
- Alaikäisten alkoholin ostot vähittäismyynnistä ovat kasvaneet lukiolaisten ja ammatillisen oppilaitoksen nuorten parissa, 2019

KEHITETTÄVÄÄ jatkuu...

- Alaikäiset saavat alkoholia välittämisen kautta, 2019
- Nuorilla netin käyttö ei ole hallittua
- Yhä useampi nuori (8. ja 9.lk ja ammatillinen) kokee ahdistuneisuutta, 2019
- Kasvava määrä nuoria on huolissaan omasta mielialastaan, 2019
- Koulu-uupumus on lisääntynyt, 2019
- Yhä useampi nuori nukkuu alle 8 tuntia, 2019
- Lapset ja nuoret saavat mielenterveyshäiriöihin yhä useammin sairaalahoitoa sekä psykiatrista laitoshoidoa, 2018
- Aikuisista yhä useampi saa mielenterveysperustaisesti sairauspäivärahaa
- Yhä useampi ikäihminen käyttää liikaa alkoholia, 2018
- Huumausainerikokset ovat kasvussa, 2020
- Ikäihmisten 65v+ tupakointi kasvussa, 2018

Mitä toimenpiteitä tehty

Ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö

Vanhemmuuden tukeen ja lapsiperhepalveluiden kehittämiseen on panostettu vahvasti erityisesti hanketyönä ja toiminta on vahvistunut myös seurakunnan toiminnassa. Tämä näkyy asenteiden muuttumisena lapsi- ja perhelähtöisemmäksi, perheiden kohtaamispaikkojen rakentumisena ja sitoutumisena monitoimijaiseen työtapaan.

-> Tilastojen valossa työtä täytyy edelleen jatkaa vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistamiseksi.

Ehkäisevän päihdetyön vahvistamista tarvitaan vielä konkreettisiksi toimiviksi prosesseiksi kunnissa. Pakka-toimintamalli toimii jo Kuopiossa ja Siilinjärvellä sekä käynnistyi Ylä-Savon ja Varkauden alueella. Ehkäisevän päihdetyön koulutuksia on järjestetty eri toimijoiden yhteistyönä. Itä-Suomen Ankkuri tiimi aloitti toiminnan tehtävänänsä pyrkiä vaikuttamaan erityisesti nuorten huumausaineiden käyttöön. Nikotiinittomuuteen on tehty työtä KYSin, Pohjois-Savon syöpäyhdistyksen, Nikotiiniton Amis –hankkeessa sekä kuntien neuvolatyössä. Ehkäisevää päihdetyötä tekevät vahvasti myös järjestötoimijat kuten Ehyt ry ja Pelituki.

-> Tilastojen valossa myönteistä on aikuisten alkoholia liikaa käyttävien osuuden pieneneminen ja rattijuopumusten lievä laskusuunta. Huolta aiheuttaa nuorten ja ikäihmisten kasvanut päihteiden käyttö ja nuorten lisääntynyt hyväksyvä suhtautuminen päihteisiin.

Mitä toimenpiteitä tehty

Ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö

Ehkäisevää mielenterveystyötä on edistetty vaikuttavien toimintamallien koulutuksella ja kehitetty etäkonsultaatiota ja lisätty vastaanottoa sekä tehty maakunnan mielenterveyspalvelujen selvitys. Itsemurhien ehkäisyn aluekeskus ja itsemurhien ehkäisyverkosto aloittivat toiminnan. Ehkäisevää mielenterveystyötä on tehty myös evankelis-luterilaisen seurakunnan ja järjestöyöntekijöiden toimesta. Ehkäisevään mielenterveys- ja päihdetyöhön on valmisteltu maakunnallista Hyvällä Mielellä Pohjois-Savo hanketta. Hankkeita on ollut tätä ennen vähän mielenterveys- ja päihdeteemoihin, vaikkakin tämä osa-alue näkyy alueen vahvana hyvinvointivajeena.

-> Tilastojen valossa aikuisista yhä useampi saa mielenterveysperustaisesti sairauspäivärahaa ja harvemmin työkyvyttömyyseläkettä. Nuorten kasvava ahdistuneisuus, koulu-uupumus ja mielenterveyshäiriöt vaativat työn vaikuttavien toimenpiteiden käyttöönottoa ja palveluketjujen toimivuuden varmistamista.

MITEN EDETTY TILASTOJEN VALOSSA

Hyvä toiminta- ja työkyky

HYVÄÄ

- ❖ Vapaa-ajan liikuntaa harrastaa yhä useampi aikuinen, 2018
- ❖ Ikäihmisillä 75+v yhä harvemmalla on vaikeuksia 500m matkan kävelemisessä, 2018
- ❖ Työllisten määrä on kasvanut tasaisesti, 2019
- ❖ Työkykynsä heikentyneeksi arvioivien osuus on laskenut, 2018
- ❖ Terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi tuntevia aikuisia on aikaisempaa vähemmän, 2018
- ❖ Sairastavuusindeksi on laskusuunnassa, 2016

KEHITETTÄVÄÄ

- Työttömien määrä on kasvussa, 2020
- Nuorisotyöttömien määrä on kasvussa, 2020
- Koulutuksen ulkopuolelle jää yhä useampi, 2019
- Yhä harvempi nuori syö koululounasta päivittäin
- Yhä useampi aikuinen syö voi tai voi-kasviöljyseosta, 2018
- Kasviksia käyttää yhä harvempi aikuinen, 2018
- Ylipainoisia nuoria ja aikuisia on aikaisempaa enemmän, 2018
- Ylipainon seuranta ja raportointi vaatii parantamista, 2019
- Yhä useampi iäkäs 75+v. on kaatunut kävellessä viimeisen 12kk aikana, 2018
- Hengästyttävää liikuntaa harrastavien nuorten määrä on vähentynyt, 2019
- Yhä useampi nuori kokee terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi, 2019
- Terveystiedon edistämisaktiivisuustoiminta on vähentynyt Pohjois-Savon kuntien järjestämässä liikuntatoiminnassa, 2020

Mitä toimenpiteitä tehty

Hyvä toiminta- ja työkyky

Liikunta- ja ravitsemussuositukset ovat kunnissa hyvin käytössä. Uusimmista suosituksista kaivataan vielä tietoa. Ravitsemusosaamista on edistetty hanketyönä erityisesti lasten ja nuorten parissa. Maakunnallinen ravitsemustyöryhmä aloittaa keväällä 2021 toiminnan.

Työkyvyn menetelmät ovat melko hyvin käytössä kunnissa. Hanketyönä on tuettu myös työ- ja opiskeluelämän ulkopuolella olevia nuoria.

Liikunnan saralla Pohjois-Savon liikunta on ollut vahva toimija edistämässä lasten, nuorten ja työikäisten liikkumista. Kuntiin on syntynyt seura- ja yhdistysfoorumeja. Varhaiskasvatuksessa ja kouluissa on liikkuva varhaiskasvatus ja koulu -ohjelmat käytössä.

-> Tilastojen valossa haasteita on edelleen erityisesti terveellisten ruoka- ja ravitsemustottumusten edistämisessä, ylipainon vähentämisessä, liikkumissuosituksen toteutumisessa sekä ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpitämisessä sekä liikkuva ohjelmaperheen ohjelmien tehostamisessa. Aikuisista yhä useampi arvioi työkykynsä ja terveytensä hyväksi.

MITEN EDETTY TILASTOJEN VALOSSA

Osallisuuden vahvistuminen ja yksinäisyyden vähentäminen

HYVÄÄ

- ❖ Nuoret kokevat, että heillä on hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa, 2019
- ❖ Yhä useampi aikuinen osallistuu aktiivisesti kerho, järjestö, yhdistys ja harrastustoimintaan, 2018
- ❖ Kunnissa on nuorisovaltuustot toiminnassa, 2020
- ❖ Kunnissa hyödynnetään yhä useammin asiakasraateja, 2019

KEHITETTÄVÄÄ

- Nuorten yksinäisyys on lisääntynyt ja yhä useammalla ei ole yhtään lähteistä ystävää, 2019
- Nuoret eivät koe olevansa osa koulu- eikä luokkayhteisöä, 2019
- Kunnissa asukkailla on yhä harvemmin mahdollisuus osallistua kunnan talouden suunnitteluun, 2019
- Huoltajien ja oppilaiden vaikutusmahdollisuudet perusopetuksen toimintaan ovat heikentyneet, 2019

Mitä toimenpiteitä tehty

Osallisuuden vahvistuminen ja yksinäisyyden vähentäminen

Osallisuuden vahvistamista ja yksinäisyyden vähentämistä on edistetty ottamalla käyttöön uusia toimintatapoja, vahvalla hanketyöllä viety eteenpäin osallisuusmallia ja kumppanuuspöytämallia, kehitetty lakisääteisiä toimielinten työtä ja yhdistys- ja järjestötyöllä viety eteenpäin kohtaamispaikojen syntymistä.

Järjestötoimintaa on edistetty verkostojärjestöjen ja –toimijoiden voimin ja näin muun muassa aloitti Ylä-Savon Vakka toiminnan.

Osallisuuden lakisääteiset toimielimet toimivat Pohjois-Savon kunnissa. Lisää toimenpiteitä tarvitaan erityisesti yhteisöllisyyttä lisäävien asumisratkaisujen kehittämisessä, lapsiparlamentin käyttöönotossa, osallisuusmenetelmäkoulutusta ja kokemusasiantuntijoiden hyödyntämiseen tai kehittämisasiakkuuksien hyödyntämisessä.

Yksinäisyyden vähentämiseksi on selvitetty vaikuttavia toimenpiteitä ja aloitettu ensimmäiset koulutukset yksinäisyystyöstä.

-> Tilastojen valossa yksinäisyys on edelleen lisääntynyt ja asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksissa on vielä parannettavaa. Joitakin osallisuudenmenetelmiä, kuten asiakasraateja, on kuitenkin jo aloitettu hyvin ottamaan käyttöön.

Kulttuurihyvinvoinnin teema on noussut vahvaksi menneen valtuustokauden aikana. Kulttuurin saavutettavuutta ja kulttuurihyvinvointia on edistetty hanketyön kautta lisäämällä kulttuurin rakenteita, moniammatillista toimintakulttuuria, kulttuurisia ryhmätoimintoja ikääntyneille, taide- ja kulttuurilähtöisiä hyvinvointipalveluja osaksi sote-palveluja ja edistämällä lastenkulttuuritoimintaa. Toiminnan juurruttaminen osaksi vakiintuneita käytäntöjä vaatii vielä työtä.

MITEN EDETTY TILASTOJEN VALOSSA

Tapaturmien, väkivallan ja turvattomuuden ehkäiseminen

HYVÄÄ

- ❖ Yhä harvempi on osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen, 2019
- ❖ Fyysistä uhkaa kokee yhä harvempi nuori, 2019
- ❖ Kuolleisuus tapaturmisiin kaatumisiin ja putoamisiin on hieman laskenut, 2019
- ❖ Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitajaksot ovat vähentyneet, 2017
- ❖ Tieliikenneonnettomuuksissa loukkaantuneiden ja kuolleiden määrät ovat vähentyneet
- ❖ Rikokset ovat vähentyneet, 2020
- ❖ Rattijuopumukset ovat laskussa, 2020
- ❖ Pohjoissavolaiset ovat tyytyväisiä asuinalueensa turvallisuuteen, 2021
- ❖ Yhä suurempi osa asukkaista kokevat, että viherympäristöllä on suuri merkitys onnellisuuden ja hyvinvoinnin kannalta, 2021
- ❖ Suurimmassa osassa Pohjois-Savon kunnista tehdään (perus)kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden ja koulu yhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus kolmen vuoden välein. 2017

KEHITETTÄVÄÄ

- Kiusattujen nuorien määrä on kasvanut, 2019
- Lähes kolmasosa nuorista on kokenut henkistä väkivaltaa, 2019
- Väkivaltarikokset ovat kasvussa, 2019
- Yhä useampi ikäihminen on kaatunut viimeisen vuoden aikana
- Kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitajaksot ovat lisääntyneet, 2019
- Liikennevakuutuksesta korvatut liikennevahingot ovat lisääntyneet, 2019
- Liikennetrikokset, erityisesti liikenneturvallisuuden vaarantaminen on kasvussa, 2020

Mitä toimenpiteitä tehty

Tapaturmien, väkivallan ja turvattomuuden ehkäiseminen

Kiusaamisen vähentämiseksi Pohjois-Savossa aloitti maakunnallinen kiusaamisen ehkäisyn työryhmä keväällä 2020 järjestäen sekä väestölle että ammattilaisille koulutuksia ja kiusaamisen ehkäisyn videokampanjoita. Itä-Suomen poliisin ankkuritiimi on ollut kouluilla mukana muun muassa kiusaamisasioiden selvittelyssä. Alueella on vahvaa järjestö- ja hanketoimintaa kiusaamisen ehkäisemiseksi.

Kaatumisten ehkäisemiseksi on järjestetty koulutuksia, tuotettu materiaaleja, oppaita ja ohjeita yhteistyössä eri toimijoiden kanssa alueellisen kaatumisen ehkäisyn verkoston toimesta.

Seksuaaliterveyden ja –turvallisuuden edistämiseksi alueellinen seksuaaliterveyden edistämisen työryhmä on kouluttanut ja jalkauttanut valtakunnallista ohjelmaa. KYS:lle perustettiin SERI-akuuttikeskus seksuaalirikoksen uhrien tueksi. Seksuaalisen häirinnän, ahdistelun ja väkivaltatyöhön on tehty vahvaa työtä Kuopion Tyttöjen Talolla sekä hanketyönä. Poliisille aukesi esikäsittelytoiminta lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten selvittämiseen. Myös urheiluseuroille on saatu koulutusta häirintävapaasta urheilusta. Nuorille maksuton ehkäisy otettiin käyttöön muutamissa kunnissa.

Mitä toimenpiteitä tehty

Tapaturmien, väkivallan ja turvattomuuden ehkäiseminen

Liikenneturvallisuustyöryhmät edistivät liikenneturvallisuustyötä. Toimintana ovat olleet tapahtumat ja tempaukset, virtuaalikoulutukset, materiaalit ja tiedottaminen sekä liikenneturvallisuus osana työsuojelutoimintaa.

Väkivaltatyön verkosto on koonnut aktiivisia toimijoita yhteen. Väkivaltatyötä on viety eteenpäin vahvalla järjestö- ja hanketyöllä, erityisesti lähisuhdeväkivallan vähentämiseksi.

Lisää koulutusta, tietoa ja toimenpiteitä kaivataan kiusaamisen ehkäisyyn, erityisesti tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamisesta ja kiusaamiseen puuttumisen menetelmien käytössä. Myös HOTUS-hoitosuositus lasten kaltointo- ja kiusaamisen tunnistamisen menetelmästä, MARAK (moniammatillinen riskinarviointi vakavan parisuhdeväkivallan uhrien auttamiseksi) sekä kaatumisen ehkäisy OTAGO menetelmästä ja Tie Selväksi toimintamallista (puuttuminen nuorten rattijuopumuksiin) kaivataan tietoa ja osaamista. Voimaa Vanhuuteen työ näkyy hyvin ja sen myötä mm. voima- ja tasapainoharjoittelu on kaikissa kunnissa käytössä. Myös esteettömyyden edistäminen rakentamisessa ja liikenneturvallisuutta edistävä liikennesuunnittelu ovat hyvin käytössä.

-> Tilastojen valossa yhä harvempi osallistuu kiusaamiseen, mutta kiusattujen määrä on kasvanut. Väkivaltarikokset ovat kasvussa. Kaatumisten ehkäisy vaatii edelleen vahvoja toimenpiteitä. Rikokset ovat vähentyneet, mutta liikennesuunnittelu, erityisesti liikenneturvallisuuden vaarantaminen on kasvussa. Asuinalueena Pohjois-Savo koetaan turvallisena.

Yhteenveto tehdystä hyte-työstä maakunnassa vuosina 2017-2021

Kaiken kaikkiaan Pohjois-Savon hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä näkyy se, että eri teemojen parissa hyte-työ on aloitettu usein hanketyönä. Hanketyön kohderyhmä on painottunut lapset, nuoret ja lapsiperheet. Työikäisiin kohdistuvia toimenpiteitä on ollut vähän.

Eri hyte-teemoissa/painopistealueissa on aloitettu yhteinen verkostotyö ja kouluttautuminen vaikuttaviin menetelmiin.

Toiminta vaatii vahvaa juurruttamista ja oppien viemistä pysyviksi käytännöiksi, prosesseiksi ja vahvoiksi vakiintuneiksi rakenteiksi. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ vaatii pitkäjänteistä työtä ja ennaltaehkäisyn vahvistamista. Paljon on siis vielä tehtävää.